

บทคัดย่อ

นักท่องเที่ยวก่อตั้งมาเที่ยวชมอุทยานประวัติศาสตร์เป็นกลุ่มที่มีความคาดหวังจะได้สัมผัสเนื้อแท้ของมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนโดยรอบด้วย แต่อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญของชุมชนเหล่านี้คือ ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนได้ แม้ว่าบางชุมชนจะมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่การบริหารและการจัดการชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาและวางแผนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โครงการวิจัยนี้เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตามแนวแกน พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อจัดทำเกณฑ์การประเมินและการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังนักท่องเที่ยวเพื่อออกแบบการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกฯ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่ศึกษา โดยใช้วิธีการระดมความคิดเห็นกับชุมชนตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน เพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนที่เหมาะสมเฉพาะตัวต่อไป

จากการศึกษาพบว่า สามารถคัดเลือกชุมชนตัวอย่างจากกว่า 50 ชุมชนโดยรอบพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกฯ เพื่อลงพื้นที่สำรวจ พบว่ามี 12 ชุมชนที่มีผลผลิตที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก มีศักยภาพของทรัพยากรทางกายภาพและศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สูง จึงคัดเลือกชุมชนตัวแทนของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาได้ 3 ชุมชน เพื่อสำรวจเชิงลึกได้ ผลการสำรวจพื้นที่และประเมินทำให้ได้ชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยว 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนครชุม เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ชุมชนบ้านทุ่งหลวง เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท และ ชุมชนบ้านคุปพัฒนา เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประทับใจสถานที่ท่องเที่ยวประเภทวัดเก่าแก่และงานประเพณีมากที่สุด และสนใจกิจกรรมที่ได้ประสบการณ์เรียนรู้วิถีชีวิตจริงกับชุมชนในฐานะตัวแทนของกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเจ้าบ้าน ได้ผลิตผลที่ทำเองจากกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเป็นของฝาก มีการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และชมการแสดงทางวัฒนธรรมโดยมีตารางเวลา และราคาบอกที่ชัดเจน

ผลจากการระดมความคิดเห็นของ 3 ชุมชนตัวแทน โดยใช้แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวและแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือ สามารถสรุปตามเป้าหมายการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนเป็น 3 ระยะ คือ 1) เป้าหมายระยะยาว เป็นการกำหนดแนวคิดเชิงคุณค่าหรือการให้ความสำคัญของชุมชน พบว่าทั้ง 3 ชุมชน มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนตามศักยภาพเดิมแต่ขยายความสามารถให้รองรับการท่องเที่ยวได้มากขึ้น 2) เป้าหมายระยะกลาง โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตามการให้ความสำคัญหลักของชุมชนในระยะยาว เป็นการระบุงิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในระยะ 5-10 ปี ในที่นี้ใช้แผนที่และโปรแกรมการ

ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการค้นหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต และ 3) เป้าหมายระยะสั้น เป็นการรวบรวมลักษณะการท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ให้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพสูงสุด หรือให้พัฒนาให้เต็มศักยภาพเดิมก่อน จะเห็นได้ว่า ศักยภาพและเป้าหมายชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนอย่างมาก เป้าหมายหลักของวิจัยนี้คือ การที่ชุมชนสามารถวางแผนการจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้เพียงพอที่จะร่วมกันกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายระยะยาวของชุมชนได้เพื่อที่จะสามารถพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้ต่อไป

คำสืบค้น : การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน, การบริหารจัดการชุมชน, เมืองมรดกโลก, ศรีสัชนาลัย, สุโขทัย, กำแพงเพชร

ABSTRACT

Tourists visiting the world heritage sites at Historical Park Si Satchanalai - Sukhothai - Kamphaeng Phet are also expecting to experience the essence of the cultural heritage and creative tourism in the surrounding communities. The main problem of these communities is a lack of popularity and tourism attractiveness in general. Although some of these communities are rich of culture and heritage potential, they are inefficient in community management in terms of unclear directional development and inadequate capacity resource management. The research's objectives are 1) To establish the tourism potential assessment criteria and to assess the potential of community management for creative tourism in the communities around World Heritage Corridor area Si Satchanalai - Sukhothai - Kamphaeng Phet; 2) To study tourists' behaviour and expectation in order to design the suitable management plan of creative tourism activities in the research sites; and 3) To propose an initiate management model for creative tourism communities. Participatory survey conducted in the three key communities, as 'the representative community', is a method to set core value of the community for initiating a long term management plan of each community.

According to more than 50 sample communities around the World Heritage sites, 12 communities were conducted a physical survey and a semi-structure interview. These communities' product and service have related to UNESCO World Heritage criteria and high potential in physical resources and community-based tourism management. Then three communities are revisited for in-depth interview survey. Three communities represent three creative tourism styles which are 'Nakorn Chum' community, representing cultural and traditional tourism; 'Ban Thung Luang' community, representing rural/village tourism; and 'Ban Koog Pattana' community, representing farm stay/home stay tourism. In terms of tourist behavior and expectation, historical temples and cultural festivals are the most attractive places. The tourists are also interested in learning experiences with the locals as a form of creative tourism such as culture-exchanging with the host, creative workshop activities with their own handmade souvenirs and a clear schedule and price for local village route trip, villagers' life sightseeing trip or cultural performances.

The participatory survey in three representative communities are concluded in three development phases. Firstly, long term target is specified by the community's core value. The survey suggests that all three communities' core value is to maintain the existing potential since they are their professional basis and apply in-depth development for

expertise and enrich tourism capacity. Secondly, medium term target is to narrow down the tourism development direction following the community's core value. This can state a near future creative activity in five-to-ten year for upgrading communities' tourist facilities. The brainstorming session uses a particular initiative development plan and a creative tourism map to initiate an original idea from villagers. Thirdly, short term target is to maximize capability of current products and services for creative tourism. To summary, it can be found that communities' potential and core value are very important to initiate the community management plan. It is essential to understand and acknowledge the communities to be sufficient to participate and collaborately set up their own community management model. Since the ultimate goal of the research is community capability to achieve their sustainable creative tourism plan.

Keywords : Creative Community-Based Tourism, Community Management, World Heritage, Si Satchanalai, Sukhothai, Kamphaengphet